

צום יום כיפור – איגרת מידע לעובדים בארגוני בריאות

צום יום כיפור יתחיל השנה (2014) עם שקיעת החמה ביום שישי ה-3 באוקטובר (בשעה 18:00 לערך) ויסתיים ביום שבת ה-4 באוקטובר עם צאת הכוכבים (בשעה 19:00 לערך). השנה, יש לצום משמעות מיוחדת (והשפעה על ארגוני הבריאות) לא רק בשל העובדה שהוא חל בשבת אלא גם בשל ציונו במקביל לעיד אלאדחא ("החג הגדול") של המוסלמים.

רקע כללי: יום כיפור נחשב ביהדות לאחד מהימים הקדושים ביותר בלוח השנה העברי. במקרא נאמר עליו "שבת שבתון היא לכם" ועל-פי ציווי התורה נדרש להתענות בו.

מידע שימושי לצוות ועצות להתנהלות בתקופה זו:

- **סדר היום:** יום כיפור כולל חמישה איסורים (אכילה ושתייה, רחיצה, סיכה, נעילת נעלים העשויות מעור, ויחסי אישות). בארגוני בריאות (במיוחד הארגונים העובדים 24 שעות ביממה) ישפיע הצום הן על עבודת הצוות (שמצוי בארגון בהיקף מצומצם) והן על המטופלים - שלעיתים שוהים בחדרים מעורבים בהם חלק מהמטופלים צמים וחלקם אוכלים כרגיל. צום יום הכיפורים מתחיל משקיעת החמה (ב-3 באוקטובר השנה) ומסתיים בצאת הכוכבים (ב-4 באוקטובר השנה). ביום זה בנוסף לעינוי הגוף, יש התמקדות בתפילות ושינוי סדרי היום הרגילים. חולים בדרך כלל פטורים מהצום (לרוב בהתייעצות עם סמכות רבנית המתאימה להם, ראו קישור בהמשך מסמך זה). נשים מניקות חייבות בצום יום כיפור. כבכל נושא הלכתי אחר, כשקיים חשש לפיקוח נפש תתכן פסיקה אישית חריגה. במקרים כאלו ייתכן שיעלה הצורך בהתייעצות אישית עם רב.
- **הסעדה:** מומלץ להתאים את שעות הארוחות ככל שניתן לשעות תחילת הצום וסיומו. בחדרים שבהם שוהים רק אנשים צמים יש להמעיט ככל האפשר בהכנסת אוכל ושתייה במהלך היום. יש גלגות רגישות מיוחדת לעניין האוכל בחללים ציבוריים שבהם יש שוהים בצוותא אנשים צמים ושאינם צמים.
- **תרופות:** ככלל, ניתן לבדוק בדיאלוג עם סמכות רפואית אם ניתן לקחת את התרופות לפני תחילת הצום ומיד בסיומו. תרופות שאינן מחייבות בליעה של מים, אינן פוגעות בצום (יהיו שירצו להתייעץ עם סמכות רבנית). במקרה של צורך בשתיית מים עם התרופה או בסירופ - המטופל עשוי לבקש להתייעץ עם סמכות רבנית. לגבי מריחת שמן או משחה - אם נדרש לטובת ריפוי החולה (גם ללא סכנה) - מותר. אם ישנה חלופה ללא סיכה - מומלץ להשתמש בה.
- **טיפולים:** אין מניעה בקבלת טיפולים רפואיים, אך במקרים מסוימים שבהם הטיפול קשור למלאכה אסורה, וכשניתן לעשות את הטיפול במועד אחר, יתכן שהמטופל יבקש לשנות את המועד.
- **התייחסות הארגון:** ישנם מספר תחומים שלגביהם חשוב לעדכן את הצוות הרפואי על מנת להימנע מאי-הבנות תרבותיות: 1. בשל חמשת האיסורים לעיל, יתכן שיועיל לנהל דיאלוג עם המטופל ומשפחתו להתאמת הטיפול והתרופות (למציאת חלופות או לדחייה למועד אחר). 2. יש להיות מודעים לאיסור רחיצת הגוף ביום הצום.
- **קוד לבוש/נעליים:** במהלך יום כיפור נוהגים רבים ללבוש חולצה לבנה או שמלה לבנה כרמז לטהרה. כאמור, ישנה מניעה לנעול נעלי עור ביום זה.
- **רגישות לפעילות ביום זה:** ממוני הכשירות התרבותית והנהלות ארגוני הבריאות צריכים לתת דעתם לכך שצום יום כיפור יחול השנה במקביל לעיד אלאדחא. לפיכך על הנהלת ארגון הבריאות להערך מבחינת המתח החברתי שעלול להווצר בשעה שמטופלים (ומטפלים) מוסלמים ירצו לחגוג, בעוד המטופל/המטפל היהודי מצוי בתענית. יש להערך מראש למענה מתאים לשתי הדתות. ייתכן שכדאי לקבוע מסגרות סגורות ונוחות לציון מועדים רגישים אלו, על מנת למזער רגישויות העולות מתוך ציון שני המועדים במקביל (ראו גם באיגרת לארגוני הבריאות לגבי עיד אלאדחא).
- **בנוסף לכך ייתכן שהשנה, חלק מהעובדים המוסלמים יבקשו שלא לעבוד בחגם מה שעלול לגרום לקושי בשיבוץ העובדים כמחליפים למשמרות ביום כיפור.**
- **סוגיות דתיות בטיפול:** מומלץ לארגון לבדוק טרם הצום מי הם המקורות הקהילתיים והדתיים הרלוונטיים לפתרון מקרים טיפוליים שיש בהם סתירה בין הטיפול הרפואי לבין התפיסות הדתיות של המטופלים.

למעוניינים להרחיב את ידיעותיהם באשר להלכות יום כיפור במצבי בריאות שונים, מצ"ב הקישור:

<http://tinyurl.com/yomkipur>

יש לזכור שההלכות הקשורות ביום כיפור רבות מאוד, ופעמים רבות נדרשת פסיקה פרטנית מרב.

תודה לאלו שיעצו בהכנת האיגרת, ביניהם הרב פלג - רב המרכז הרפואי שערי צדק, ולצוות מהמרכז הבין-תרבותי: ד"ר חגי אגמון-שניר, חנן אוחנה, ד"ר מיכל שוסטר ואורנה שני. בכל מקרה, אין לראות בדף זה משום ייעוץ הלכתי או רפואי.

אגרות מידע נוספות לגבי חגים ומועדים בארגוני בריאות ניתן למצוא [בדף הפרסומים של המרכז הבין-תרבותי לירושלים](http://JICC.org.il/heb) (<http://JICC.org.il/heb>).